

Ewaluacja programu szkoleniowego Trenerzy Edukacji Medialnej (TEM)

Raport

Agata Dembek i Magda Tędziagolska

Grudzień 2015

Spis treści

Wstęp	3
Przedmiot ewaluacji	3
Cel ewaluacji.....	3
Kryteria ewaluacji.....	4
Pytania badawcze, źródła i metody zbierania danych	4
Wyniki badania	6
Szkolenie TEM	6
Użyteczność szkolenia TEM	7
Wykorzystanie wiedzy i umiejętności zdobytych na warsztatach w pracy	9
Program TEM.....	11
Superwizja i test certyfikujący.....	11
Sposób rozumienia czym jest edukacja medialna	12
Plany uczestników dotyczące edukacji medialnej.....	14
Wnioski i rekomendacje	177

Wstęp

Prezentujemy raport z ewaluacji pilotażowego programu Trenerzy Edukacji Medialnej (TEM) realizowanego przez Fundację Nowoczesna Polska, a dofinansowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W raporcie prezentujemy najważniejsze wyniki badania wraz z wnioskami i proponowanymi rekomendacjami do wdrożenia w kolejnych edycjach Programu lub innych działaniach Fundacji Nowoczesna Polska.

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.**

Przedmiot ewaluacji

Przedmiotem ewaluacji jest pilotażowy program szkoleniowy Trenerzy Edukacji Medialnej (TEM), a w szczególności trzydniowe szkolenie dla pracowników instytucji kultury oraz towarzyszące mu działania tj. superwizja, realizacja zajęć z edukacji medialnej przez uczestników i test certyfikacyjny.

Program realizowany był od czerwca do grudnia 2015 roku, wzięło w nim udział 50 pracowników i współpracowników instytucji kultury (przede wszystkim bibliotek, ale również domów kultury) zainteresowanych realizacją zajęć z edukacji medialnej w swoich placówkach.

Realizowane działania miały charakter pilotażu – Fundacja po raz pierwszy zaoferowała program szkoleniowy dla kadr kultury i podjęła próbę wsparcia bibliotekarzy/bibliotekarek i innych pracowników we włączaniu edukacji medialnej w ofertę instytucji kultury kierowaną do lokalnych społeczności.

Cel ewaluacji

Głównym celem ewaluacji było:

Zbadanie jakości i użyteczności programu szkoleniowego, oferowanego uczestnikom w ramach programu TEM.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

⇒ **zebranie opinii pracowników instytucji kultury uczestniczących w pilotażu** na temat przydatności szkolenia TEM oraz towarzyszących mu działań oraz miejsca edukacji medialnej w ofercie ich placówek

⇒ **określenie potrzeb pracowników instytucji kultury chcących prowadzić zajęcia z zakresu edukacji medialnej**

⇒ **wpracowanie rekomendacji** odnośnie do sposobów wspierania instytucji kultury we wprowadzaniu edukacji medialnej do swojej oferty .

Odbiorcami ewaluacji są:

- Fundacja Nowoczesna Polska
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Pracownicy instytucji kultury/kadra kierownicza instytucji kultury

Kryteria ewaluacji

W badaniu zostały wykorzystane następujące kryteria:

Użyteczność

- programu szkolenia, superwizji, testu certyfikującego dla uczestniczek i uczestników

Skuteczność

- programu TEM we wspieraniu procesu wprowadzania edukacji medialnej do oferty instytucji kultury

Pytania badawcze, źródła i metody zbierania danych

Przeprowadzone badanie miało na celu udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- Czy i jak wiedza i umiejętności zdobyte na szkoleniu są wykorzystywane przez uczestników w ich codziennej pracy?
- Czy i jakie nowe rozwiązania z obszaru edukacji medialnej (np. edukacyjne, organizacyjne) zostały wprowadzone z inspiracji szkoleniem w placówkach, w których pracują uczestnicy szkolenia?
- Czy i jakie potrzeby szkoleniowe w obszarze edukacji medialnej identyfikują uczestnicy?
- Jakie czynniki są istotne przy włączaniu edukacji medialnej do oferty instytucji kultury?

Ewaluację podzieliłyśmy na **2 na etapy, w których zbierałyśmy dane z różnych źródeł:**

(1) Etap przygotowawczy

- Ankieta internetowa, skierowana do wszystkich uczestników szkolenia, której celem jest zebranie opinii nt. jakości szkolenia i planów dot. przygotowania warsztatów z edukacji medialnej przez uczestników (czas realizacji: koniec czerwca 2015)

- Wywiad grupowy z trenerami prowadzącymi szkolenie nt. ich oceny przebiegu szkolenia i przygotowania uczestników do realizacji zajęć z edukacji medialnej (czas realizacji: koniec czerwca 2015)

- Analiza danych – notatki z superwizji

(2) Realizacja studiów przypadku + badanie ankietowe

Zrealizowaliśmy 3 studia przypadku w lokalizacjach wybranych metodą celową opartą o analizę odpowiedzi uzyskanych w ankietach oraz wnioski z superwizji. Zastosowaliśmy następujące kryteria wyboru:

- zróżnicowanie adresatów zajęć z edukacji medialnej
- zróżnicowanie tematyki zajęć
- zróżnicowanie lokalizacyjne ośrodków (duże miasto, małe ośrodki)
- możliwość przeprowadzenia obserwacji wybranych zajęć

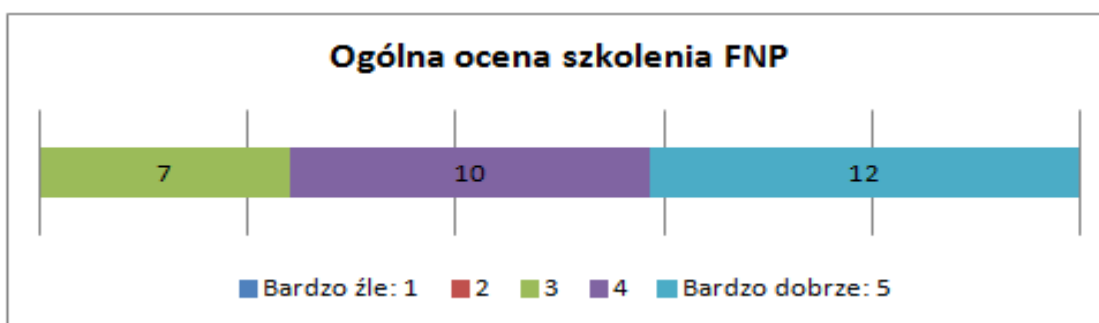
W ramach wizyt badawczych, przeprowadzaliśmy: indywidualny wywiad pogłębiony z uczestniczką programu TEM, mini-wywiady wspierane alternatywnymi technikami zbierania danych z uczestnikami szkoleń/warsztatów (2 lokalizacje) oraz wywiady z dyrektorkami placówek (2 lokalizacje) na temat planów i możliwości włączenia edukacji medialnej w główny nurt działalności danej placówki. Ponadto, przeprowadziliśmy obserwacje wybranych zajęć prowadzonych przez uczestniczki TEM oraz wykonaliśmy dokumentację fotograficzną odwiedzanych miejsc i zapoznaliśmy się z dostępnymi materiałami edukacyjnymi (czas realizacji: listopad-grudzień 2015).

Ważnym źródłem informacji było dla nas również drugie badanie ankietowe skierowane do wszystkich uczestników Programu, które pozwoliło zebrać informacje odnośnie do możliwości i sposobów wdrażania edukacji medialnej w instytucjach kultury, rezultatów Programu oraz użyteczności TEM. Wyniki ankiety uzupełniły oraz zweryfikowały dane ze studiów przypadku.

Wyniki badania

Szkolenie TEM

¾ uczestników warsztatu, zapytana o ogólną ocenę szkolenia TEM, wybierała oceny "4" lub "5", które można interpretować jako wysoki i bardzo wysoki poziom satysfakcji.

Wykres 1 Rozkład odpowiedzi na pytanie w ankiecie nr 1 "Jak generalnie oceniasz szkolenie 'Trenerzy Edukacji Medialnej', w którym uczestniczyłeś/aś?, N=29

Osoby uczestniczące w projekcie wskazały na:

- **dobrą atmosferę** sprzyjającą wymianie doświadczeń między uczestnikami

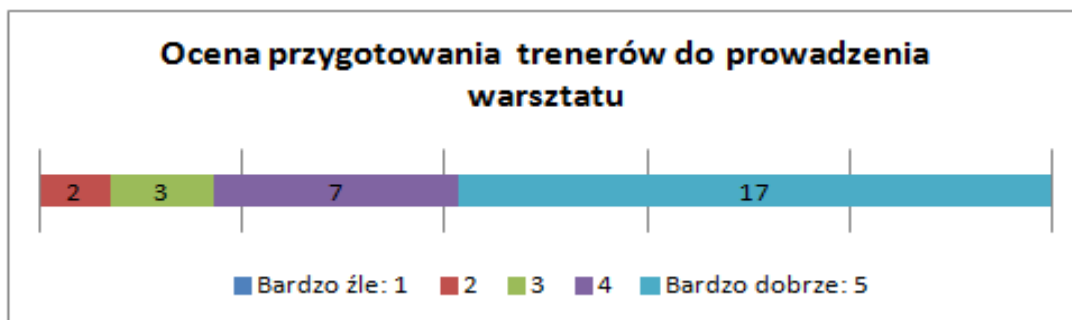
Osoby które poznałam chętnie chcą dalej współpracować i dzielić ze sobą swoje doświadczenia, co mnie bardzo cieszy.

- **inspirującą rolę** szkolenia

Zakończyłam szkolenie z głową pełną pomysłów i przemyśleń na temat dalszej swojej kariery.

Było to jedno z najlepszych szkoleń, na jakich byłem.

Na wysoką ogólną ocenę warsztatu ma wpływ postrzeganie trenerów. Zdecydowana większość uczestników uznała, że trenerzy byli bardzo dobrze lub dobrze przygotowani do prowadzenia zajęć (najwięcej osób wybrało odpowiedź "bardzo dobrze"). Wskazywano na wartość warsztatowych metod pracy i uczenia się przez doświadczenie.

Wykres 2 Rozkład odpowiedzi na pytanie w ankiecie nr 1 " Jak oceniasz przygotowanie trenerów?, N=29

Ogromnie zainspirowała mnie praca w grupach nad projektami i wspierali ludzie, z którymi mogłam się spotkać. Uważam, że gdybyśmy więcej czasu poświęcili właśnie na taką pracę w wielu przypadkach powstałyby gotowe projekty, a nie tylko zarysy.

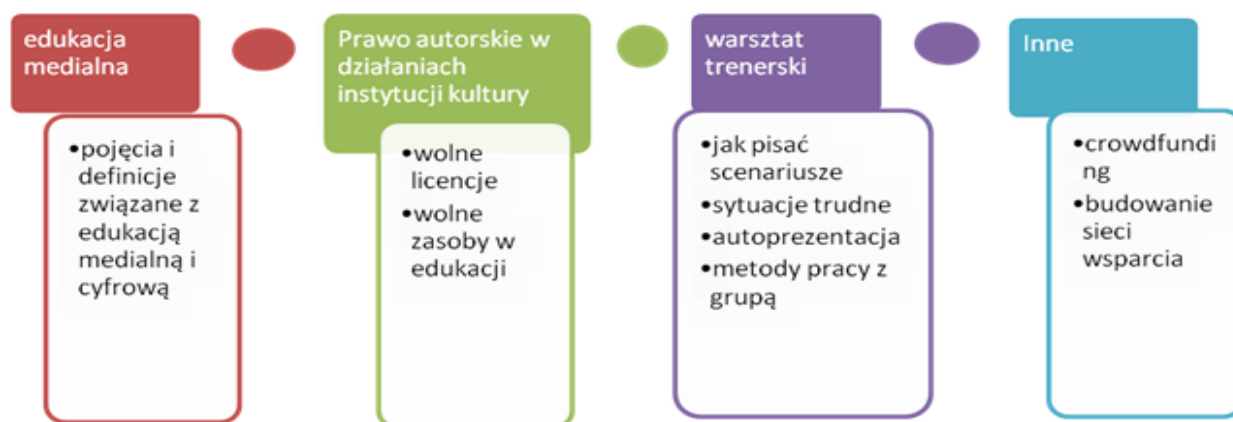
Jednocześnie prawie co czwarty uczestnik dzieląc się ogólną oceną szkolenia wybrał odpowiedź "3" na pięciostopniowej skali. Na ten wynik może mieć wpływ:

- nie do końca adekwatny do potrzeb program szkolenia (zbyt mało uwagi poświęcono edukacji medialnej)
- zbyt liczną grupę uczestników, co utrudniało pracę, możliwość uczenia się przez doświadczenie i otrzymanie konstruktywnej informacji zwrotnej.

Wątki te rozwijamy w dalszej części raportu.

Użyteczność szkolenia TEM

Dla większości uczestników poruszane w trakcie szkolenia tematy pogłębiały lub rozszerzały ich dotychczasową wiedzę zarówno z obszaru edukacji medialnej, jak i warsztatu trenerskiego:

Należy zaznaczyć, że – zdaniem uczestników – podczas szkolenia merytoryczne treści dotyczące edukacji medialnej były potraktowane powierzchownie, ustępując miejsca ćwiczeniom umiejętności trenerskich. Zebrane dane wskazują, że właśnie odnośnie do wiedzy merytorycznej z edukacji medialnej: (1) potrzeby uczestników były największe, (2) największy też był niedosyt związany z niewystarczającą obecnością tych wątków w programie.

Niezależnie od tego, czy uczestnicy mieli wcześniejsze doświadczenia z prowadzeniem zajęć z edukacji medialnej, wielokrotnie podkreślali **pojemność terminu “edukacja medialna” i związaną z tym potrzebę uporządkowania i rozszerzenia własnej wiedzy**. W tym kontekście istotne było dla nich zarówno ogólne teoretyczne wprowadzenie do tego zagadnienia, jak i uczenie się w działaniu - praca nad scenariuszami zajęć, zbieranie inspiracji od innych uczestników.

Nie wiedziałam nic na temat edukacji medialnej, zatem wszystkie zagadnienia były dla mnie nowe.

Uczestnicy badania zarówno w ankiecie jak i podczas osobistych rozmów wskazywali, że ważne było dla nich **zwiększenie (lub zdobycie) wiedzy dotyczącej uregulowań prawnych (prawo autorskie, rodzaje wolnych licencji, etc.)**. Informacje te są im potrzebne zarówno do tego, aby dobrze przygotować się do prowadzenia zajęć z edukacji medialnej jak i szerzej - do podejmowania decyzji odnośnie do pracy biblioteki/domu kultury.

Nie wiedziałam do tej pory, z jakich stron, domen można najbezpieczniej ściągać np. zdjęcia, teksty itp., które często wykorzystuję przy scenariuszach do zajęć.

W instytucji, w której pracuję temat ten był ostatnio szeroko omawiany i prezentowane były różne stanowiska. Dzięki uzyskanym na szkoleniu informacjom będę mógł pomóc w rozstrzygnięciu kilku kwestii [związanych z prawami autorskimi].

Przy ogłaszaniu naboru zaznaczcie, że najwięcej nacisku będzie kładzione na uniwersalne umiejętności trenerskie, a nie na wiedzę z tego zakresu, bo ja i wiele osób, z którymi rozmawiałam, tego się właśnie spodziewało.

Zdecydowana większość uczestników/ek projektu TEM pytana o wskazanie wiedzy/umiejętności, którą będą mogli **wykorzystać w codziennej pracy** wymieniła **zagadnienia związane z warsztatem trenerskim**. Jest to jednocześnie obszar, w którym respondenci najczęściej podkreślają zdobycie konkretnych, praktycznych umiejętności. Zaraz po szkoleniu uczestnicy mieli poczucie, że wiedzą jak i potrafią:

- stosować aktywizujące metody pracy
- radzić sobie w sytuacjach trudnych
- zebrać oczekiwania grupy
- zakontraktować zasady pracy z grupą
- przygotować scenariusz zajęć (zaplanować zajęcia “krok po kroku”)

Poza tym uczestnicy zamierzali wykorzystać **wiedzę o prawie autorskim i możliwościach pozyskiwania funduszy**.

Tylko jedna osoba w ankiecie wskazała na wykorzystanie zdobytej wiedzy do przygotowania programu edukacji medialnej, który zamierza realizować (*przygotowanie programu edukacji medialnej dla dzieci i młodzieży korzystając z „Katalogu kompetencji medialnych i informacyjnych”*).

Przytaczamy również pojedyncze głosy osób wskazujących na takie kwestie jak:

- zdobycie wiedzy gdzie szukać informacji
- *umiejętność spojrzenia na własną pracę cudzymi oczami*
- *pewność siebie umiejętności przywódcze i organizacyjne*
- *dowiedziałam się, że nie muszę wszystkiego zrobić sama a mogę poszukać wsparcia w środowisku w którym pracuję.*

Warto naszym zdaniem podkreślić, że wśród odpowiedzi otwartych w ankiecie pojawiają się wskazania na **większą rolę szkolenia w poszerzaniu wiedzy niż rozwoju umiejętności**. Jak pisze w ankiecie jedna z uczestniczek: *Chyba zdobyłam bardziej wiedzę niż umiejętności.*

Z kolei dwie poniższe wypowiedzi wskazują na możliwe przyczyny takich odczuć wśród uczestników:

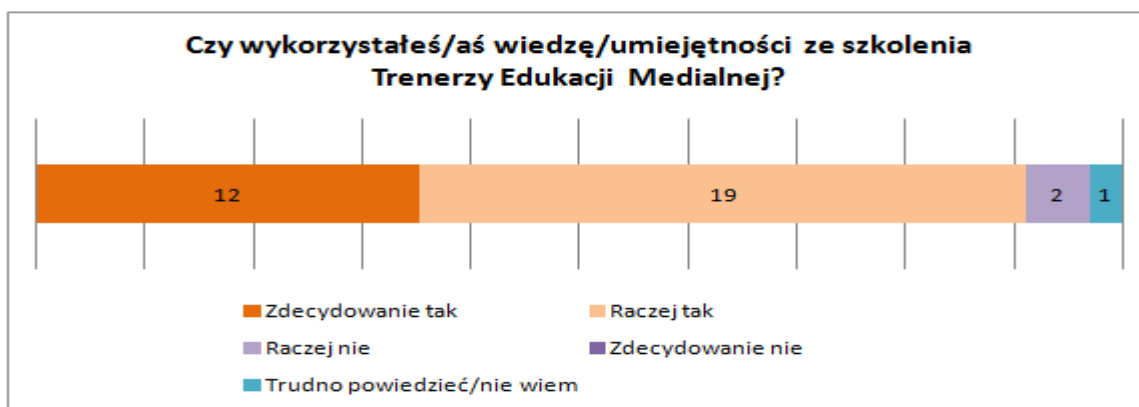
Wydaje mi się, że zabrakło czasu na przepracowanie sytuacji trudnych podczas zajęć.

Byłam trochę zaskoczona, że zajęcia w większości opierały się na zasadzie coachingu i tzw. pozytywnej psychologii. (...) Spodziewałam się, że będziemy pracować przed komputerami, tworzyć konkretne konspekty, oglądać przydatne w edukacji medialnej strony www, uczyć się o programach czy narzędziach w edukacji medialnej (...)

Wykorzystanie wiedzy i umiejętności zdobytych na warsztatach w pracy

Zdecydowana większość uczestników zaraz po szkoleniu postrzegała zdobytą wiedzę i umiejętności jako możliwe do wykorzystania w swojej pracy - z tym, że były to przede wszystkim kompetencje trenerskie.

Odpowiedzi uczestników na zakończenie projektu - a więc już po doświadczeniach realizacji różnego rodzaju zajęć/ po podjęciu działań w swoim miejscu pracy - potwierdzają wstępne opinie na temat użyteczności szkolenia, ale też wskazują na nowe jej wymiary.

Wykres 3 Rozkład odpowiedzi na pytanie w ankiecie nr 2 "Czy wykorzystałeś/aś wiedzę umiejętności ze szkolenia Trenerzy Edukacji Medialnej?", N=34.

Uczestnicy mówią co prawda o wykorzystaniu wiedzy i umiejętności dotyczących warsztatu trenerskiego (w relacjach pojawiają się np. kontrakt czy trudne sytuacje), ale przede wszystkim wskazują na czerpanie z różnorodnych źródeł pomagających im przygotować się do zajęć - Internetu (strony Fundacji, CEO, sieciaki.pl, konkretne aplikacje), ale też książek, prasy. Ważne miejsce zajmują scenariusze zajęć dostępne na portalu edukacjamedialna.edu.pl. Przydatne okazały się też materiały szkoleniowe, propozycje trenerów oraz innych uczestników szkolenia. **Mimo, że program warsztatu w mniejszym stopniu skupiał się na edukacji medialnej, ważnym jego rezultatem jest przygotowanie uczestników do zwiększenia swojej wiedzy w tym obszarze poprzez docieranie do wiarygodnych źródeł.**

Warto również podkreślić **samodzielność uczestników w poszukiwaniu informacji** (nie ograniczają się do stron Fundacji) oraz **elastyczność i selektywność w ich wyborze**. O ile nie jesteśmy w stanie stwierdzić na ile te kompetencje są rezultatem programu, o tyle TEM na pewno pomógł dotrzeć do ciekawych, użytecznych źródeł. W narracjach podczas wywiadów, jak i w odpowiedziach na ankiety, często pojawia się wątek **inspirowania się dostępnymi materiałami i modyfikowania ich zgodnie z potrzebami trenera/ki i grupy, z którą pracuje.**

Program TEM

Przeprowadzona ewaluacja pozwoliła także na zebranie informacji, które mogą stać się przyczynkiem do refleksji nad konstrukcją całego programu TEM. Poniżej prezentujemy syntezę opinii uczestników na temat superwizji oraz testu certyfikującego. Następnie, na podstawie materiału zebranego w ankietach i wywiadach, a także wniosków z obserwacji przeprowadzonych w ramach trzech studiów przypadku, podejmujemy próbę dyskusji trzech istotnych dla przyszłości programu wątków:

- (1) sposobu rozumienia, czym jest edukacja medialna,
- (2) planów uczestników odnośnie do działań w obszarze edukacji medialnej,
- oraz (3) miejsca edukacji medialnej w instytucjach kultury.

Superwizja i test certyfikujący

W superwizji wzięło udział 29 spośród 34 osób, które wypełniły ankietę podsumowującą. Zdecydowana większość z nich oceniła superwizję jako “przydatną” (9 osób) lub “bardzo przydatną” (16 osób) w prowadzeniu zajęć. Nie odnotowano głosów, wedle których superwizja byłaby niepotrzebna. Dodatkowo, uczestnicy nie zgłaszali uwag dotyczących sposobu przeprowadzenia superwizji, mimo że mieli taką możliwość. W przeprowadzonych wywiadach pojawiły się także opinie, że cennym doświadczeniem było uczestniczenie w superwizji wspólnie z innymi osobami (wywiad grupowy) i możliwość poznania ich wrażeń i doświadczeń z prowadzonych zajęć. Oznacza to, że **przyjęta przez FNP forma superwizji sprawdziła się**. Potwierdza to także, jak istotnym elementem programu jest kontakt z innymi uczestnikami (peer-to-peer) i nauka płynąca z wymiany doświadczeń.

W badaniu podsumowującym, zapytałyśmy również uczestników programu TEM o ich opinie na temat **testu certyfikującego**. Tutaj zdania uczestników były podzielone. Największą liczbę wskazań¹ uzyskała odpowiedź, że test był trudny (19 osób). Po 15 osób uznało test za potrzebny i zbyt czasochłonny. Co ważne, 9 osób oceniło, że zadania w teście były nieadekwatne do zakresu szkolenia i/lub tematyki projektu. Sześć osób uznało, że test był dobrym podsumowaniem, a pięciu respondentów nie wypełniło testu (często wskazując w odpowiedziach, że był zbyt trudny i czasochłonny).

Wyniki te są istotne z kilku powodów. **Po pierwsze**, każą zastanowić się nad celem testu certyfikującego i nad tym, czy cel ten jest znany uczestnikom. **Po drugie** fakt, że niemal jedna trzecia respondentów oceniła test jako nieadekwatny do tematyki szkolenia, i szerzej – programu TEM, sugeruje konieczność przemyślenia związku między szkoleniem a testem. **Po trzecie**, warto rozważyć przeznaczenie na rozwiązanie testu większej ilości czasu albo zmniejszenie jego zakresu, biorąc pod uwagę bardzo wysoki procent wskazań, wedle których test był zbyt czasochłonny.

¹ Można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Porównując program szkolenia do zadań w teście, rzeczywiście łatwo zauważyć istotne rozbieżności. O ile szkolenie dotyczyło w dużej mierze kwestii „trenerskich”, o tyle test certyfikujący zawierał zadania merytoryczne z obszaru edukacji medialnej. Z wywiadów wynika, że przygotowując odpowiedzi na pytania w teście, uczestnicy często musieli szukać samodzielnie podstawowych informacji, tzn. treści, których dotyczył test, nie były im znane wcześniej (np. problematyka Creative Commons). **Zasadne wydaje się zatem pytanie o to, czego dotyczy certyfikacja i na czym się opiera.** Jak komentował jeden z respondentów: *Dobrze byłoby tak dopasować zakres tematyczny szkolenia z testem certyfikującym, aby oba elementy pokrywały się ze sobą tematycznie. Na teście było wiele rzeczy, które nie zostały poruszone podczas szkolenia lub były jedynie wspomniane.*

Poproszeni o zgłaszanie pomysłów odnośnie do ewentualnych zmian w sposobie przeprowadzenia certyfikacji, respondenci zgłaszali uwagi do konkretnych pytań (np. *Polecenie 6 i 7 były nie dość jasno sformułowane*) oraz proponowali m.in.:

Na następnym szkoleniu z edukacji medialnej przydałoby się więcej praktyki z takich zadań jak na egzaminie. Byłyby one dla mnie łatwiejsze gdybyśmy ćwiczyli to na szkoleniu.

Skoro formuła nie jest tak naprawdę testem, a bardziej przypomina akademickie zdobywanie informacji, to może warto zmienić przebieg zaliczenia. Najpierw był kurs, potem długo nic, potem "egzamin" nie związany ze szkoleniem. Proponowałabym: po szkoleniu systematycznie odpalać pytania do opracowania: publikacja pytania, 2 tygodnie na opracowanie, kolejne pytanie itd. dla mnie egzamin w obecnej formule był awykonalny bo pracując 12-14 h dziennie i mając dziecko nie sposób znaleźć czasu na opracowanie. A jak mam czas...to jest to okres pisania wniosków grantowych- co dla organizacji jest jednak ważniejsze niż egzamin.

Myślę, że zadania były naprawdę trudne i wymagające namysłu, natomiast początkowy czas (7 dni) zdecydowanie za krótki. Po przedłużeniu do 14 dni - lepiej. Myślę, że warto dawać na teście zadania konkretne i pod konkretny temat (np. tak jak były o prawach autorskich, czy domenie publicznej), a nie przekrojowe dla całości edukacji medialnej, jak w pkt 1 lub 10.

Należy także wspomnieć, że - szczególnie w wywiadach indywidualnych z uczestnikami - wyraźnie pojawiały się głosy, że **po szkoleniu uczestnicy programu czuli się „pozostawieni sami sobie” przez Fundację**, co czyniło przygotowanie zajęć i wypełnienie testu certyfikującego jeszcze trudniejszymi. Uczestnicy programu, a także np. dyrektorki bibliotek, które odwiedziłyśmy, postulowały uruchomienie „help-desku” lub innej formy bieżącego merytorycznego wsparcia ze strony Fundacji dla bibliotek prowadzących zajęcia z edukacji medialnej. Wśród zgłaszanych potrzeb merytorycznych pojawił się także propozycja opracowania programu edukacji medialnej „w pigułce”, czyli np. gotowego programu cyklu zajęć.

Sposób rozumienia czym jest edukacja medialna

Problem tego, jak uczestnicy rozumieją edukację medialną i co wchodzi w jej zakres, wydaje się szczególnie istotny dla oceny realizacji szkolenia oraz warsztatów prowadzonych przez uczestników. Dotyczy także bezpośrednio kwestii doboru uczestników do programu TEM.

Pytani o cele zajęć, które realizowali, uczestnicy wskazywali najczęściej na świadome korzystanie z Internetu, zapoznanie młodzieży z różnymi źródłami informacji, czy kwestie bezpieczeństwa w sieci. W dużej mierze cele te odpowiadają deklaracjom złożonym przez uczestników w badaniu przeprowadzonym po szkoleniu. Co istotne, często cel zajęć formułowano po prostu jako “przekazanie wiedzy” z jakiegoś zakresu. Część uczestników formułowała cele konkretne (np. *uporządkowanie wiedzy o współczesnych mediach i sposobach ich oddziaływania; uświadomienie konieczności dystansu wobec przekazywanych treści; kształtowanie umiejętności samodzielnej oceny informacji zawartej w mediach*), inni natomiast podawali cele ogólne, lub wręcz ogólnikowe (np. *Przekazać wiedzę o edukacji medialnej; Prowadzenie zajęć i zwiększenie swoich kompetencji dotyczących edukacji medialnej*). Wskazuje to na rozbieżności w poziomie przygotowania poszczególnych uczestników programu. Należy też zauważyć, że niektóre osoby wypełniające ankietę podsumowującą, przytaczały cele zajęć, które wydają się luźno jedynie - jeśli w ogóle - związane w problematyką edukacji medialnej (np. *1. Dzieci znają i rozumieją termin : szacunek. 2. Dzieci znają sposoby okazywania szacunku innym. 3. Dzieci odróżniają zachowania grzeczne od niegrzecznych; 1. Dzieci poznały bibliotekę i jej zasoby oraz regulamin wypożyczania. 2. Dzieci dowiedziały się, jak należy szanować książki*).

Z kolei jeśli chodzi o sposób realizacji zajęć i ich miejsce w ofercie edukacyjnej placówki, rozkład odpowiedzi w ankiecie podsumowującej wygląda następująco (można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź):

Wykres 4 Rozkład odpowiedzi na pytanie w ankiecie nr 2: Które ze zdań najlepiej oddaje/oddają sposób realizacji Twoich zajęć z edukacji medialnej (Od szkolenia Trenerzy Edukacji Medialnej do grudnia 2015?, N=34).

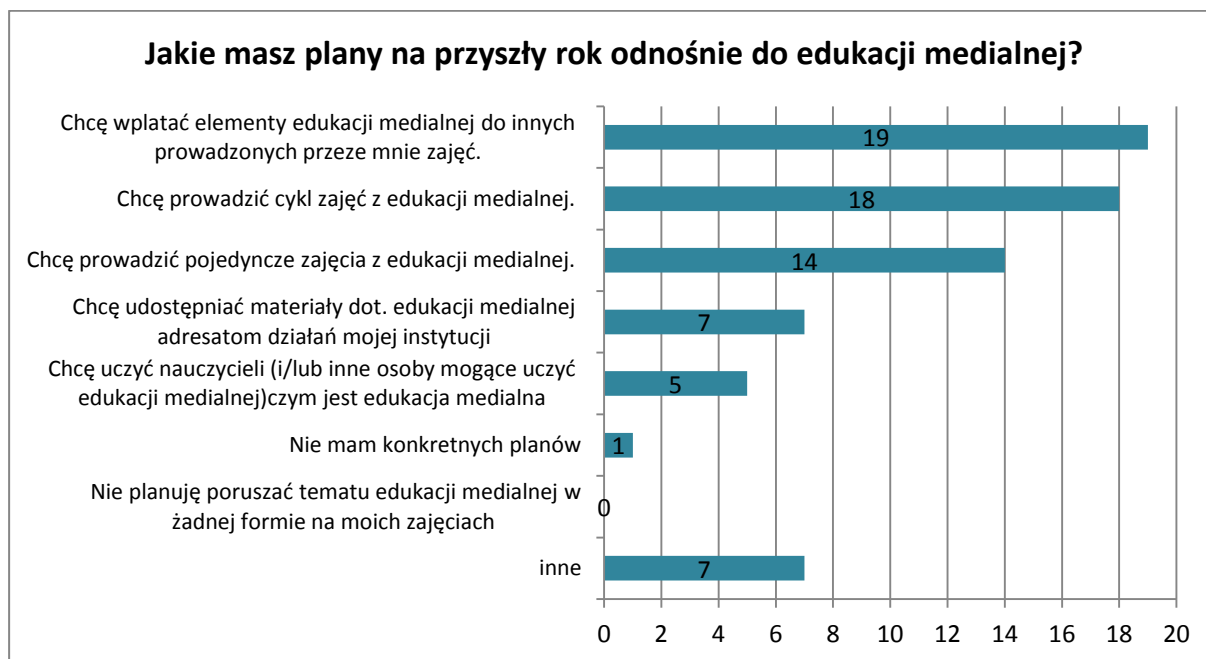
Wątek “wplatania” treści edukacji medialnej w zajęcia prowadzone w placówkach wart jest szczególnej uwagi. Z przeprowadzonych w ramach studiów przypadków wywiadów wynika, że **tematyka edukacji medialnej zdaje się “obca” uczestnikom, nieuwewnętrzniona, wymagająca poświęcenia dodatkowej uwagi**. Chodzi o to, że treści edukacji medialnej nie pojawiają się “naturalnie” w oczywistych kontekstach, w których powinny się pojawiać, np. przy nauce obsługi przeglądarki internetowej. Ponadto, część realizowanych w placówkach zajęć, które niewątpliwie

mieszczą się w ramach edukacji medialnej (np. warsztaty z “bezpiecznego Internetu”), nie są jako takie definiowane przez uczestników programu TEM, jako że nie były zorganizowane z intencją promocji edukacji medialnej. **Edukacja medialna jawi się jako nowy, odrębny obszar**, a nie jako integralna część wszelkich zajęć i aktywności, które dotyczą komunikacji i wykorzystania mediów, rozumianych szeroko. Ta obserwacja skłania do zadania pytania o to, **na ile przygotowanie merytoryczne uczestników programu w obszarze edukacji medialnej jest wystarczające**.

Przygotowując zajęcia z edukacji medialnej, uczestnicy programu TEM korzystali przede wszystkim z materiałów ze stron FNP, w tym scenariuszy lekcji, a także z materiałów dostępnych na innych stronach (np. CEO, sieciaki.pl, www.flickr.com), oraz książek i podręczników trenerskich, materiałów prasowych, itp. Uczestnicy deklarowali także, że wykorzystali wiedzę zdobytą na szkoleniu w ramach TEM, dotyczącą m.in. postępowania w sytuacjach trudnych czy tworzenia kontraktu. Warto zaznaczyć, że jako istotne źródło inspiracji przy przygotowywaniu zajęć, uczestnicy wskazywali informacje wymieniane w grupie facebookowej TEM. **Grupa utworzona przez uczestników po szkoleniu jest przestrzenią wymiany informacji i doświadczeń**, a także - jak wynika z przeprowadzonych wywiadów - ważnym narzędziem nawiązywania i podtrzymywania kontaktów w grupie.

Plany uczestników dotyczące edukacji medialnej

Rozkład odpowiedzi na pytanie o plany dotyczące działań w obszarze edukacji medialnej w przyszłym roku, przedstawiał się następująco (można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź):

Wykres 5 Rozkład odpowiedzi na pytanie w ankiecie nr 2: Jakież masz plany na przyszły rok odnośnie do edukacji medialnej?, N=34.

Widać więc, że badani mają zamiar **kontynuować zajęcia w takiej formie, w jakiej prowadzili je dotychczas** (pojedyncze lub cykliczne zajęcia dedykowane edukacji medialnej oraz “wplatanie” wątków z edukacji medialnej do innych zajęć). Warto także zwrócić uwagę na te wskazania, wedle których uczestnicy zamierzają dzielić się swoją wiedzą o edukacji medialnej z nauczycielami i innymi pracownikami placówek. Wydaje się to szczególnie istotne w kontekście potrzeby włączania treści edukacji medialnej - a w istocie: wrażliwości na tę problematykę - w szersze działania bibliotek i instytucji kultury. Może to przyczynić się do “oswojenia” edukacji medialnej i uczynienia jej integralną częścią oferty edukacyjnej.

Na podstawie zebranego materiału, przede wszystkim wywiadów przeprowadzonych w ramach studiów przypadku, można powiedzieć, że udział w szkoleniu i przeprowadzenie zajęć w ramach TEM bardziej **wzmocniło w uczestnikach chęć i wcześniejszą wizję pracy w obszarze edukacji medialnej, niż istotnie zmieniło lub przyczyniło się do kształtowania tej wizji**. Z pewnością znaczącą korzyścią, płynącą bezpośrednio z udziału w programie, jest **nawiązanie kontaktów** z pracownikami innych placówek, możliwość wymiany doświadczeń i podjęcia współpracy. Wskazywały na to wszystkie osoby, z którymi rozmawialiśmy; wątek ten pojawiał się także w odpowiedziach na pytania ankietowe. Otwartym pozostaje pytanie na ile ambicją Fundacji jest promocja określonego kształtu/formy edukacji medialnej w placówkach kultury.

Instytucja kultury jako miejsce edukacji medialnej

Edukacja medialna w bibliotekach i innych instytucjach, prowadzona często we współpracy z okolicznymi szkołami, przyjmuje formę zajęć dla młodzieży, dzieci lub seniorów, z wykorzystaniem nowych mediów. Wydaje się, że często specyfika edukacji medialnej jest określana, według respondentów, przez formę pracy, np. przez wykorzystanie komputerów (np. *ciekawa forma i temat do zajęć z dziećmi*). Poniżej przytaczamy przykłady odpowiedzi na pytanie:

Jak dokończył/a/byś zdanie?: Edukacja medialna w mojej instytucji to przede wszystkim...

Świadome korzystanie z nowych mediów. Uświadamianie młodzieży o negatywnym wpływie niektórych stron i gier poprzez blokowanie stron stwarzających zagrożenie dla ich osobowości i psychiki. Rozmowa z młodzieżą i pokazywanie stron, które rozwijają zainteresowania i uczyć. Bezpłatny korzystanie ze zbiorów Mediateki i z Internetu. Zajęcia dla seniorów.

interesujące zajęcia "ewangelizujące" młodszych i starszych uczestników spotkania, prowadzone w ciekawy i nieszablonowy sposób.

sposób przekazywania wiedzy z wykorzystaniem środków masowego przekazu - nauka selektywnego i świadomego odbioru informacji - umiejętność świadomego korzystania z mediów.

Ale także np:

- *codzienna praca z czytelnikiem*
- *zagadka dla współpracowników.*

Wśród adresatów działań z obszaru edukacji medialnej w swoich placówkach, badani wskazywali zarówno dzieci i młodzież (największa ilość wskazań), jak również dorosłych i seniorów. Ponad połowa osób, które wypełniły ankietę podsumowującą, nie dostrzega żadnych przeszkód w realizacji zajęć z edukacji medialnej w swoich placówkach. Ci, którzy deklarowali, że napotkali trudności, wskazywali przede wszystkim na: brak czasu/trudności z wpisaniem tego typu zajęć w grafik pracy, brak odpowiedniego sprzętu, niechęć innych pracowników, brak środków finansowych i niechęć dyrekcji. Wśród potrzeb placówek wymieniano niemal wyłącznie brak odpowiedniego sprzętu i dodatkowego finansowania. Pojawiały się także pojedyncze głosy wskazujące na potrzebę dodatkowych szkoleń i większego zaangażowania, także merytorycznego, innych pracowników. Ponadto należy zauważyć, że prowadzenie zajęć przy komputerach, np. w bibliotece, ogranicza na czas prowadzenia zajęć dostęp do komputerów dla innych użytkowników biblioteki.

Wnioski i rekomendacje

1. Udział w programie wpłynął pozytywnie na zainteresowanie uczestników tematyką edukacji medialnej i **zainspirował** ich do poszukiwań treści na temat i przydatnych narzędzi (różnego rodzaju aplikacji). Można zauważyć jednak pewnego rodzaju „**zagubienie**” uczestników w wielości zagadnień związanych z edukacją medialną.
2. W rezultacie wybierając tematy zajęć koncentrują się na kwestiach najbardziej „technicznych”, które wymagają od nich konkretnej wiedzy do opanowania tj. obsługa komputera czy programu do tworzenia filmów, bezpieczeństwo w sieci, prawo autorskie. **Uczestnicy gorzej radzą sobie z tematami wymagającymi w większym stopniu oparcia zajęć o dyskusję, refleksję i krytyczną analizę** niż przekazanie technicznych umiejętności (np. media a prawa mniejszości, analiza medialnych przekazów informacyjnych). W obliczu różnorodności zagadnień wyzwaniem jest trafny ich dobór do potrzeb różnych grup klientów instytucji.
3. Uczestnicy po udziale w Programie rozwinęli swój warsztat trenerski. Przeprowadzone obserwacje wskazują, że sięgają po różnego rodzaju techniki pracy z grupą (np. kontrakt) **Obszarem do rozwoju jest natomiast dla nich umiejętność przełożenia własnych umiejętności i świadomości medialnej na proces uczenia.**

W kontekście powyższych wniosków naszym zdaniem istotne są:

- Praca warsztatowa z uczestnikami, która – w oparciu o analizę konkretnych przykładów – przygotuje ich do podejmowania różnorodnych tematów z edukacji medialnej.
 - Praca warsztatowa z uczestnikami, w trakcie której nauczą się w jaki sposób w szkolenia z obsługi konkretnych aplikacji czy sprzętu można włączać inne zagadnienia związane z edukacją medialną (np. kwestie bezpieczeństwa, etyka)
 - Kierowanie do uczestników przekazu o kluczowej roli diagnozy potrzeb adresatów działań biblioteki/domu kultury oraz wyposażenie ich w proste narzędzia do zrealizowania takiego badania. Odpowiedź na pytanie do kogo kierować edukację medialną (i jakie treści z nią związane) powinna być wynikiem diagnozy potrzeb lokalnej społeczności.
 - Istotne jest również budowanie dobrego klimatu wokół edukacji medialnej w instytucji np. poprzez materiały informacyjne kierowane do dyrektorów placówek i innych pracowników, które w przejrzysty sposób pokażą możliwości rozwoju oferty placówek i sposoby ich wdrażania.
4. Uczestnicy pozytywnie oceniają swój udział w programie wskazując na korzyści takie jak: rozwój warsztatu trenerskiego, rozszerzenie wiedzy o różnych przydatnych narzędziach (aplikacje), **nawiązanie kontaktów i wymiana doświadczeń z innymi pracownikami instytucji kultury.** Ważna była dla nich również superwizja, podczas której mieli możliwość podzielenia się ważnymi dla nich doświadczeniami z pracy trenerskiej.

Przyjęta formuła programu opierająca się na 3-dniowym warsztacie i zdalnej superwizji grupowej wydaje się nie do końca adekwatna to potrzeb uczestników i do celu, jakim jest wprowadzenie edukacji medialnej w instytucjach kultury. Słabą stroną takiego rozwiązania

jest **brak wystarczającego wsparcia uczestników w projektowaniu i realizacji zajęć w ich placówkach** (szczególnie istotne w przypadku osób debiutujących w roli trenerów), ale też **brak kontroli Fundacji nad ważnym elementem Programu – wykorzystania zdobytych wiedzy i umiejętności w praktyce.**

W związku z powyższym:

- Warto rozważyć sposób doboru uczestników do programu. Wydaje się, że dla wielu z nich udział w szkoleniu był jeszcze jednym “ciekawym doświadczeniem”, inspiracją i szansą na poznanie nowych ludzi. Niekoniecznie są to osoby aktywnie zainteresowane edukacją medialną i dalszym rozwojem w tym konkretnie obszarze. Oczywiście, można także potraktować program jako formę promocji edukacji medialnej w ogóle - to zależy od celów Fundacji.
- Rekomendujemy zmianę formuły ewentualnych przyszłych edycji TEM – włączenie superwizji zajęć i/lub mentoringu do Programu.
- Warto także raz jeszcze przemyśleć formułę certyfikacji. Po pierwsze, należy rozważyć na ile udział w trzydniowym szkoleniu trenerskim przygotowuje uczestników do bycia certyfikowanym trenerem edukacji medialnej. Po drugie, warto uwzględnić ocenę jakości prowadzonych przez uczestników zajęć przed podjęciem decyzji o udzieleniu, bądź nie, certyfikacji.

5. Z przeprowadzonych badań wynika, że edukacja medialna widziana jest w dużej mierze przez uczestników jako **“odrębna aktywność”** – raczej kolejny element oferty instytucji (zajęcia z tego obszaru) niż zagadnienie, które można poruszać przy okazji dotychczasowych działań (np. zajęć teatralnych, dyskusyjnego klubu książki).

Wśród tematyki zajęć z edukacji medialnej można wskazać: kurs obsługi komputera lub różnych aplikacji (np. Youtube), zagadnienia związane z bezpieczeństwem w sieci. Warto podkreślić, że wypowiedzi uczestników TEM wskazują na **postrzeganie edukacji medialnej jako bezpośrednio związanej wykorzystywaniem nowych technologii.**

Naszym zdaniem, na bazie oceny całego programu TEM, jest szczególnie istotne, aby wspierać pracowników instytucji kultury we włączaniu treści/perspektywy edukacji medialnej do dotychczasowej oferty, np. poprzez:

- Zaplanowanie w trakcie warsztatu sesji poświęconej projektowaniu aktywności w bibliotece/domu kultury uwzględniającej analizę dotychczasowej oferty instytucji pod kątem wplatania w nią wątków edukacji medialnej.
- Mentoring dla uczestników – konsultowanie i projektowanie działań w bibliotece/domu kultury we współpracy z ekspertem.
- Przygotowanie uczestników TEM do roli trenerów-konsultantów uczących innych pracowników swoich instytucji jak włączać elementy edukacji medialnej do ich działań (np. przygotowanie scenariuszy takich zajęć, podejmowanie tego wątku w pracy z mentorem).